

דף קה

רבה בר רב הונא מתני לה בגברי; במתעסקין בו חמשה בני אדם ונפקו תלתא ופשו להו תרי – מאי? בתר רוב מתעסקין אזלינן או בתר בהמה אזלינן. תיקו' – מן התוס' מבואר שהספק הוא כשהבהמה כולה או רובה בחוץ, וגם רוב המתעסקין בחוץ – האם נחשב לגמרי כבחוץ, וייטמא גם אלו שמבפנים.

ונראה שיש בדבר נפקותות נוספות; כשנטמא הבשר במצב זה – האם נחשב כנטמא בחוץ וצריך לשורפו בהר הבית, או שמא אין כאן יציאה גמורה וצריך לשורפו בעזרה.

ומדברי הרמב"ם נראה שהספק אמור כאשר לא יצאה רובה אלא חציה – האם יש ללכת במצב זה אחר רוב גברי [ומובן היטב לשון הגמרא מתני לה – את הספק האמור, שיצאה חצי בהמה – בגברי...]. והוסיף הרמב"ם נפקותא: כגון שיצאה באופן זה קודם וריקה, האם נפסלה ב'וצא' או לא (עפ"י לקוטי הלכות להח"ח ז"ל, בתורת הקדשים וזבח תודה).

במה שכתב שהספק הוא כשיצאו רוב אנשים, האם הפנימיים מטמאים בגדים (וכ"מ קצת בתוס') – יש לעיין הלא אמרו בסמוך שכל שהמתעסק בפנים אינו טמא אפילו כבר יצאה הבהמה, ד'אחר יבוא' כתיב. וגם הרמב"ם (פסוה"מ יט, ג) לא הזכיר זאת אלא כתב שהספק הוא לענין יציאה קודם וריקה, כנזכר. וגם מלשון המשנה 'האחרונים אינן מטמאין בגדים עד שיצאו. יצאו – אלו ואלו מטמאין' – משמע שאינם מטמאים עד שיצאו ממש, שאם לא כן יאמר 'עד שיצאו רובן'. וצ"ע. (שו"ר שהקשה כן בחזו"א (קמא לט, ג-ו), ופרש הסוגיא בדרך אחרת).

ונראה נפקותא נוספת – לענין טומאת אוכלין; שהפרים מטמאים את האכלין משעה שיצאו, כבסמוך – האם נחשבת זו יציאה אם לאו.

'המשלח, השורפן, והמוציאן – מטמא בגדים' – נראה שלא דוקא המוציאם מהעזרה, אלא כל המוליכם מטמא בגדים אע"פ שלא הוציא (וזבח תודה עפ"י לשון הרמב"ם).

וכן הוכיח החזו"א (קמא לט, ח) ממה שנסתפקו לעיל ביצאו וחזרו לטמא גם את המתעסקים בפנים, כיון שכבר היתה יציאה – הרי שכל המתעסקים בה, גם אלו שאינם מתעסקים במעשה הוצאה – טמאים. וכתב הוכחה נוספת. ע"ש. וע"ע להלן קו לדעת כמה מפרשים בשיטת רש"י, לחכמים אף המסדר את המערכה והמצית את האור מטמאים בגדים. ולפי"ז נראה ודאי שהמוליכם מטמא, שהרי המסדר והמצית אינו בכלל 'השורף' דקרא [תדע, דלר"ש הם טהורים], ואעפ"כ טמאים הגם שאין עסקם עם הבשר בעצמו, כל שכן המוליך את הפר לשורפו.

'אמרי במערבא: צריכינ הכשר טומאה ממקום אחר' – כלומר, סוברים חכמים שאין מטמאים אוכלים אלא דברים הראויים לקבל טומאה ממקום אחר כמו פרים ופרה, אבל שעיר שהוא חי ואין בו תורת קבלת טומאה ממקום אחר, אף מעצמו אינו מטמא אוכלין.

ועוד אפשר לפרש: לעולם חכמים אינם סוברים כתנא דבי רבי ישמעאל, וגם פרה ופרים אינם מטמאים אלא על ידי קבלת טומאה ממקום אחר. ולפי פירוש זה אף נבלת עוף טהור אינה מטמאת עד שתקבל טומאה ממקום אחר – לדעת חכמים (עפ"י ראב"ד הל' אבות הטומאות ג, ג. וראה עוד בסמוך).

הרמב"ם (שם ב ג) חילק בין נבלת עוף טהור, שאם חישב עליה לאכילה מטמאה אוכלין גם אם לא קיבלה טומאה ממקום אחר, ובין פרה ופרים שאינם מטמאים אלא אם נטמאו ממקום אחר. וע"ש בכסף משנה בבאור שיטתו ובברכת הזבח וחק נתן. וע"ע ביד דוד. וע"ע במובא בחזון איש (קמא לט, ט-יב) – ארבע שיטות בפירוש הסוגיא.

(ע"ב) זהא קתני רישא צריכה מחשבה ואין צריכה הכשר, ומאן שמעת ליה האי סברא רבי מאיר'

– תמהו המפרשים (ע' בגליון הש"ס ועוד), והלא גם חכמים סוברים כן, שפרה ופרים וכן נבלת עוף טהור מטמאים טומאת עצמם, ורק בשעיר שהוא חי חולקים חכמים. ובשיטה מקובצת (ב) מחק קטע זה (וכן נראה שרש"י ותוס' לא גרסו זאת בספריהם).

ואולם לפי מה שפרש הראב"ד בפירושו השני (מובא לעיל) אכן חכמים חולקים על תנא דבי רבי ישמעאל וסוברים שאינם טמאים מחמת עצמם. וגירסה זו תואמת עם פירוש זה (עפ"י רש"י; יד דוד; שפת אמת. זבח תודה [יש לתמוה שלא הזכיר מאומה מדברי הראב"ד, וכתב כן מודנפשיה]; חזו"א. וע"ע בראשונים נדה נא. בשם הר"ח; שו"ת רעק"א ח"ב צט).

ובזה יישבו (ע' שפ"א וז"ת) גם מה שאמרו בסמוך 'נבלת עוף טהור לר' מאיר מונין לה ראשון ושני' – ומדוע לא נסתפקו לרבנן בכביצה (וע"ע בחדושי הגר"ס, ובחזו"א קמא לט, יב). וכן לעיל: 'נבלת עוף טהור לר' מאיר מהו שיטמא בכזית' (ערש"י ותוס') – משמע שלפי חכמים אין להם טומאה עצמית, ולכך אין מקום להסתפק לדעתם, שאין בהם חידוש יותר משאר אוכלין הנטמאים.

אלא שלהלכה משמע (בחולין קכא ובנדה ג, ועוד) שהגמרא נוקט בסתם כדעת תנא דבי ר' ישמעאל שפרים ופרה מטמאים אוכלין ומשקים ללא קבלת טומאה ממקום אחר (ראב"ד; זבח תודה).

'לא תתיב אכרעך עד דאמרת לי...' – ע' במובא ביוסף דעת מכות ג.

'נבלת עוף טהור לר' מאיר, מונין לה ראשון ושני או אין מונין ראשון ושני' – כלומר, האם היא אב הטומאה שעושה ראשון, או טומאתה כשאר אוכלין שלעולם אינם נעשים אב (עפ"י חזו"א קמא לט, יב. ע"ש).

דף קו

'השורף מטמא בגדים, ולא המצית את האור מטמא בגדים ולא המסדר את המערכה...' – מרש"י משמע שלפי דעת חכמים שהמתעסקים משעת יציאה טמאים – גם המצית את האור והמסדר את המערכה טמאים. ותנא זה סובר כר' שמעון שאין טומאה אלא משעת שריפה ואילך.

ואולם ברמב"ם אין נראה כן, שהוא פסק כחכמים וגם הביא ברייתא זו – ונראה שכיון שהכנות אלו נעשות שלא בשעת שריפה ולא בגופם של הפרים – אין המתעסקים בהם נטמאים (עפ"י יד דוד ועוד. ובקרו אורה ושפת אמת תמהו על דברי רש"י מה הכריחו לפרש כן).

וב'זבח תודה' צדד בדעת רש"י שאף לחכמים אין המצית והמסדר טמאים, אלא שרש"י הבין לפרש 'המצית את האור' – בגופם של פרים, ולכך כתב שתנא זה סובר כרבי שמעון שאינו מטמא עד שיוצת האור ברובן. אלא שלפי זה צריך לומר שחסרה מלת 'ברובן' בסוף דברי רש"י. ע"ש.

ומשמע מפירושו זה שלר' שמעון, המצית את האור בפרי, הגם שהמשיכה האש והציתה ברובם – אין המצית הראשון טמא, כיון שלא סייע ולא עסק בשעה שהאור הוצתה ברובם. ובשפת אמת (לעיל קד): נסתפק בדבר (וע"ע בחזו"א פרה ח, כא ובהגהות שבסוף חלק קדשים, עמ' קעז).

ואולי יש לפרש בפשיטות שמשמע היה לרש"י שתנא זה סובר שאינו מטמא אלא השורף וכפשיטת דקרא, דקתני: 'השורף מטמא בגדים... ואיזהו השורף', ואילו היה סובר כדעת חכמים, היה לו לומר שגם המוציא מטמא. ולפי"ז ודאי אף לחכמים,

דפים קד – קה

- קעא.** פרים ושעירים הנשרפים שיצאו מהעזרה באופנים דלהלן, מה דינם לענין טומאת המתעסקים בה?
- א. הוציאו את הבשר ועדיין לא נשרף.
 - ב. מקצת מנושאי הבשר יצאו ומקצתם עדין בפנים.
 - ג. רוב הבהמה יצאה ואחד מן האברים שיצאו רובו בפנים, באופן שאם נקבע את מקום האבר לפי רובו, יצא שרוב הבהמה בפנים.
 - ד. יצאה חציה ברוב אבר.
 - ה. יצאה מן העזרה וחזרה.
- א. לדברי תנא קמא, פרים ושעירים הנשרפים מטמאים את המתעסקים בהם ואת בגדיהם שעליהם, משעת יציאת הבשר מן העזרה. ולרבי שמעון אין מטמאים עד שיוצת האור ברובם.
- בפסחים (פה): מבואר שאין מטמאים אלא אם היתה עקירה והנחה. או כאשר גוררם, שזה נחשב כהנחה. והרמב"ם השמיט זאת. וכתב בספר קרן אורה שהסוגיא כאן חולקת על ההיא, והרמב"ם נקט שחייב אף ללא הנחה. ואולם התוס' כתבו להשוות הסוגיות.
- ב. אין העוסקים בבשר טמאים אלא משיצא הבשר ויצאו גם הם עצמם מהעזרה. יצאו הנושאים הראשונים והאחרונים לא יצאו – הראשונים טמאים ומטמאים בגדים ולא האחרונים.
- יצאו רובם של הנושאים, וגם יצאה רוב הבהמה, נסתפקו שמא כל המתעסקים טמאים (עפ"י פירוש התוס'; ל"ה. ו"מ בדרך אחרת). ועלה ב'תיקו'. וברמב"ם משמע (וכ"מ לכאו' ברש"י) שהספק הוא כשחציה בפנים, אבל אם הבהמה בחוץ, ודאי הולכים אחר רוב גברי (ע' תורת הקדשים להח"ח).
- ג. אין הולכים אחר רוב אבר כאשר הוא מנוגד לרוב הבהמה. הלכך אם רוב הבהמה בחוץ, לעולם נידון כבחוץ.
- לפרש"י הנידון הוא על טומאת המתעסקים בה. ולפתוס' באופן זה לא נטמא המתעסק, שאין זו 'הוצאה' לגביו כיון שאגודו בפנים, וכמו לענין הוצאת שבת. אך לענין מקום השריפה, נידון כבחוץ ואינו נשרף בעזרה.
- ד. יצאה חציה ברוב אבר, ומיעוטו נשאר פנימה; נסתפקו האם הולכים אחר רוב אבר וכאילו יצאה רובה, או אין להתחשב אלא בכלל הבהמה והרי לא יצאה רובה. ועלה ב'תיקו'.
- וספיקא לחומרא (פוסקים).
- ה. הוציא והחזיר; מבואר למסקנא שאלו המתעסקים עתה בפנים – טהורים (והמתעסקים בהוצאה ראשונה כבר נטמאו עם בגדיהם, ואינם נטהרים בחזרתם לעזרה. תוס'). ואולם אם עומדים מבחוץ ומתעסקים במקלות עם הפרים שבפנים – שאל רבי אלעזר, שמא כיון שיצא פעם אחת, מטמא מכאן ואילך את המתעסקים, או שמא כיון שחזר – חזר ואינו מטמא.
- נראה שנפ"מ גם לטומאת אוכלין כשהם בפנים.

דף קה

קעב. א. אלו דברים אינם מטמאים כלים או אנשים במגעם אבל מטמאים את האנשים המתעסקים בהם?
ב. האם הדברים דלהלן מטמאים אוכלין ומשקין במגעם? פרה אדומה, פרים ושעירים הנשרפים, שעיר
המשתלח, נבלת עוף טהור.

ג. באלו טומאות אין מונים ראשון ושני?

א. פרים הנשרפים, פרה אדומה, ושעיר המשתלח – מטמאים את המתעסקים בהם לטמא בגדים; המשתלח,
השורף והמוציא (פרה אדומה ופר יוהכ"פ ושעיר המשתלח – מפורש בכתוב. שאר חטאות פנימיות למדים
מפר יוהכ"פ (כדלעיל פג). ואולם הם עצמם שנגעו באדם או בגדים – אינם מטמאים אותם.

ב. פרה אדומה ופרים [משעת יציאתם מהעזרה] – מטמאים אוכלים ומשקים, כיון שסופם לטמא טומאה
חמורה הלכך אינם צריכים הכשר טומאה על ידי שרץ וגם לא הכשר מים (על כל זרע זרוע – יצאו דברים
שסופם לטמא טומאה חמורה). שעיר המשתלח – לדברי רבי מאיר מטמא אוכלים ומשקים, ולחכמים אינו
מטמא כיון שאין טומאה לבעלי חיים.

א. הלכה כחכמים (רמב"ם פרה ה,ז. וכ"מ בהל' אבות הטומאות ג,טז. ואולם ממשט דבריו בהל' אבות הטומאות
ו,טו נראה שפסק כרבי מאיר. ובכס"מ שם תמה על טעמו).

ב. לרבי שמעון, אין הפרים מטמאים עד שיוצת האור ברובם. ונראה לכאורה שהוא הדין לטומאת
אוכלים ומשקים.

ולדברי רבי מאיר, הפרים מטמאים אוכלים אף בחייהם (יד דוד עפ"י רש"י).

נבלת עוף טהור; אם חישוב עליה לאכילה מטמאה טומאת אוכלין ומשקין בכביצה בין לחכמים בין לרבי
מאיר, ואינה צריכה הכשר כיון שמטמאת טומאה חמורה באכילתה (ואפילו מונחת עתה על הקרקע. תוס'.
וצ"ע לפרש"י).

בכזית – לחכמים אינה מטמאה, כיון שאף באכילתה אינה מטמאה בכזית. ולר"מ, אם מונחת על הקרקע
– אינה מטמאה (כיון שאינה מטמאה אלא בבליעתה, כעת אינה מוזמנת לכך). ואם בפיו – מטמאה. וכן
אם היא בידו שאינו מחוסר אלא קריבה לפיו – פשט רבי חייא בר אבא שמטמאה.

יש אומרים שלדעת חכמים, גם פרים ופרה ונבלת עוף אינם מטמאים אוכלים ומשקים אלא
אם קיבלו טומאה ממקום אחר [וכן הנבלה צריכה הכשר מים]. ואולם הלכה כתנא דבי ר'
ישמעאל שמטמאים אוכלין מעצמם (עראב"ד הל' אבות הטומאות ג; חק נתן).

ולענין שיעור טומאת אוכלין בנבלת העוף, פסק הרמב"ם (אבות הטומאות ג,טז) שאין מטמאה
פחות מכביצה, כחכמים.

ג. דבר שאינו מטמא אדם במגע, כגון נבלת עוף טהור, וכן חיבורי אוכלין ע"י משקין (– משקה טופח המחבר
שני חצאי שיעור של אוכלין. רש"י. ועתוס' שתמהו על כך וצדדו לומר שאין משקה מחבר אלא אם האוכלין נימוחו
ונדבקו) – אעפ"י שמטמא אוכלים ומשקים, אין מונים בו ראשון ושני לטמא הלאה.

א. יש מפרשים שרבי דוסא (במשנה טהרות ה,ח) חולק על דין חיבור משקים לצרף שני חצאי אוכלים
לטומאה (ע' שני פירושים בר"ש שם).

ב. יש סוברים שאין חיבור במשקין אלא בטומאת אוכלין ולא בטומאת נבלות (עפ"י חק נתן בדעת
הרמב"ם, ועוד). ויש מוסיפים ששני חצאי כזית נבלה אינם מצטרפים ע"י משקין אף לא לטמא
טומאת אוכלין (ע' חזו"א טבו"ד, ד,יז).

לפי זה, פירוש ספק הגמרא לענין ראשון ושני הוא כאשר נוגעת טומאה בחצי אחד, האם החצי השני נטמא באותה דרגה כאילו גם הוא נגע בטומאה, או שמא אעפ"י שנחשב מחובר, יורד דרגה כאילו נגע באוכל שנגע בטומאה. וי"א שהספק הזה לא נפשט (ע' רמב"ם וכו"מ אבות הטומאה יא,ו; חק נתן).

דפים קה – קו

קעג. א. היכן היה בית הדשן בו היו שורפים בשר חטאות הפנימיות כשרות?

ב. אלו מתעסקים בפרים ובשעירים הנשרפים ובפרה אדומה, שטמאים ומטמאים בגדים?

א. כאמור לעיל, מקום שריפת פרים ושעירים היה חוץ לשלש מחנות. לדברי רבי שמעון – למזרח של ירושלים (גזרה שוה משריפת פרת חטאת), ולחכמים – מצפון לירושלים (שכל מעשה חטאת בצפון. רש"י). רבי יוסי הגלילי אומר: שורפים במקום שיש בו דשן (על שפך הדשן ישרף). רבי אליעזר בן יעקב אומר: מקום משופך (– משופע, ברשפיכה). רבא נקט שראב"י אינו מצריך שיהא בו דשן משכבר, ואביי דחה שאפשר שראב"י אינו חולק על ריה"ג בדבר, ומחלוקתם מוסבת רק על מקום משופך.

א. יש מפרשים ברייתא אחת בתורת כהנים (ויקרא, דיבורא דחובה) שאין צריך שיהא שם דשן משכבר (ע' ליקוטי הלכות). וי"א שהכל מסכימים שצריך מקום שנתנו בו דשן בעבר, אלא כוונת הברייתא שאין צריך להיות שם דשן עתה בשעת שפיכה. או הכוונה שאין דין זה מעכב את השריפה, שאעפ"י שאין שם דשן שורף (ע' רא"ם ויקרא ד; קרבן אהרן על התו"כ שם).

ב. משמע שלדעת רבי יוסי הגלילי אין צריך צפון בדוקא. וכן משמע מסתימת המשנה, שאין מקום מסוים ובלבד שיהא חוץ לשלש מחנות. וכן נראה להלכה (ליקוטי הלכות).

ב. לתנא קמא דמתני', המוציאים מהעזרה את הפרים והשעירים נטמאים. ולרבי שמעון, רק המתעסקים והמסייעים משעת שריפה ואילך, משויצת האור ברובם. [ויש דעות נוספות: רבי יהודה: משויצת בהם האור. רבי מאיר: משיצאו מחומת ירושלים. תוספתא יומא ג לגרסת הגר"א].
[בפרה אדומה, כל העוסקים בה מתחילה ועד סוף נטמאים (פרה ד,ד). בטומאת המשלח את השעיר – ע' ביומא סד].

א. לתנא קמא נטמאים גם אותם נושאים שלא הוציאוהו (זבח תודה עפ"י הרמב"ם; חזו"א קמא לט,ח).
ב. בכלל 'מסייע בשעת שריפה' – מהפך בבשר, משליך עצים וחזותה גזלים כדי שתבער האש (עפ"י רמב"ם פרה ה,ד).

ג. יש להסתפק לרבי שמעון, על מי שהתחיל לשרוף ואח"כ המשיכה האש לשרוף והציתה רובם – האם זה המתחיל נטמא אם לאו (שפת אמת. ובלקוטי הלכות משמע שלא נטמא).

המכין את המערכה והמצית את האור, אמרו בברייתא שאינם מטמאים.

מרש"י משמע לכאן שזה אמור רק לרבי שמעון, אבל לת"ק נטמאים. ואילו מהרמב"ם נראה שגם לת"ק אינם טמאים. (ובזבח תודה צדד לפרש דברי רש"י באופן אחר).

המתעסק לאחר שנעשה אפר – לא נטמא (והשרף אתם). לאחר שניתך ונחרך ועדיין אינו אפר – מחלוקת ת"ק וראב"ש.

הלכה כת"ק, שטמאים עד שנעשה אפר (עפ"י רמב"ם פרה ה,ד; ליקוטי הלכות).